

telu kotoutumisesta voi rinnastua julkisessa keskustelussa tyypistetyksi yksittäisiin aihealueisiin, kuten työllisyyteen. Toisaalta saatetaan toivoa yhden yksittäisen asian ”ratkaisevan” kotoutumiseen liittyvät kysymykset ja haasteet. Tätä vasten teoksen läpi toistetaan käsitystä kotoutumisesta laajana, eri elämäntilanteita ja osa-alueita kattavana prosessina, jonka käsittelyssä tulisi muistaa ilmiön jatkuvuus. Maahanmuutto ja kotoutuminen ovat aiheina moniulotteisia ja koko yhteiskuntaa koskettavia, vaikka niiden painavuus vaihtelee alueellisesti, Suomeen muuttaneiden osuuden ollessa erityisesti suurissa kaupungeissa suhteellisesti paljon suurempi. Aiheen yhteiskunnallisen läpileikkaavuuden vuoksi kotoutumisen edistämiseksi tarvitaan asioita, joita monimutkaisten ilmiöiden äärellä vaaditaan: kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä, yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä, toisaalta syvää asiantuntemusta alan asiantuntijoiden parissa, sekä myös yleistä asiantuntemusta muilla aloilla. Lisäk-

si tarvitaan järjestelmän selkeyttä ja läpinäkyvyyttä ja resursseja, joilla ennaltaehkäistään muutoin ongelmista koituvia suurempia kustannuksia.

Kirjassa tarjotut tilannekuvat, visiot ja teesit on helppo allekirjoittaa. Kiitosta ansaitsee kirjassa paikoin pilkahteleva näkökulma suomalaistaustaisten kotoutumisesta globaaliin muuttoliikkeeseen. Tämä kuvaa kaksisuuntaisen kotoutumisen yleensä vähemmän esille pääsevää puolta. Kotouttamispolitiikasta ja -toimenpiteistä puhuttaessa ajatukset suuntautuvat ensisijaisesti Suomeen muuttaneisiin, mutta yhtä hyvin voitaisiin kysyä, millaisia kotouttamistoimenpiteitä Suomessa syntyneet suomalaistaustaiset tarvitsisivat sopeutuakseen kansainväliseen muuttoliikkeeseen. Toimenpiteille olisi kirjoittajan mukaan tarvetta: ”Maahanmuuttajien kotoutumisessa on monilla sen ulottuvuuksilla ollut suuria ongelmia, mutta erityisen pahalta näyttää epäonnistuminen kantaväestön kotoutumisessa ja kotouttamisessa. Miljoonat ihmiset Euroopas-

sa ja sadattuhannet Suomessa eivät haluaisi hyväksyä kansainvälistä liikkuvuutta eivätkä ihmisten erilaisuutta.” Teoksessa tämä kotouttamispolitiikan puoli jää harmillisesti ohuemmaksi ja vaille konkreettisia toimenpideehdotuksia. Toisaalta läpi kirjan kantautuu ajatus yhtenäisen ja kulttuurisesti moninaisen yhteiskunnan tärkeydestä sekä siitä, mitä se toteutuakseen vaatii: 1800-luvulta 2000-luvulle päivitettyä käsitystä suomalaisuudesta, joka arvostaa moninaisuutta, on avoin eri taustoista tuleville henkilöille ja osaa valjastaa erilaisuuden tuomaan aidosti lisäarvoa kaikille yhteiskunnan jäsenille.

Suomi omaksi kodiksi on ajan-kohtainen ja kattava tietopaketti, jossa suomalaisen kotouttamispolitiikan ansioita ja kehittämiskohtia tuodaan napakasti esille. Teos on mielekäs luettava paitsi kaikille kotouttamisen kentällä toimiville, myös niille, jotka ovat kiinnostuneet kansainvälisen muuttoliikkeen vaikutuksista yhteiskuntiin ja yksilöiden elämään.

Ilkka Suominen

MATTI VIRTANEN

Vuonna 1939 syntynyt Ilkka Suominen on ollut yritysjohtaja, kokoomuksen pitkäaikaisin puheenjohtaja, ministeri, eduskunnan puhemies, Alkon pääjohtaja ja europarlamentaarikko. Historiantutkija Riku Keski-Rauskan kirja Suomisen urasta ja elämästä on pätevä ja (hiukan liiankin) perusteellinen kuvaus Suomisen urasta ja elämästä.

Ilkka Suomisen isoisä Juha Wiktor perusti kevätkesällä 1898 nahkuriverstaan Nakkilaan Porin lähelle. Toiminta laajeni, kun Ilkan isä Leo Suominen astui remmiin 1930-luvulla. Sekä Juha Wiktorilla että Leo Suomista Keski-Rauska luonnehtii samoin sanoin: molemmat olivat tyyniä ja rauhallisia ihmisiä, jotka eivät koskaan räjänneet alaisilleen, ja tehtaan työläisistä pidettiin hyvää huolta.

Riku Keski-Rauska
Sinä osaat, sinä pystyt
Ilkka Suomisen elämä
Docendo, 2020

Pitkin kirjaa samat sanat toistuvat Ilkka Suomisen persoonan luonnehdinnoissa: Ilkka on rauhallinen, sosiaalinen, yhteistyöhakuinen ja sovittelva. Ilkka Suomisen persoonan

ulkoinen kiltteys on varmasti osasyy siihen, että hänen uransa tärkeimmissä saumakohdissa hänen ylitseen on kävelty. Suomisen nallekarhumaisen olemuksen sisältä löytyy kuitenkin myös itsevarma ja joskus härkäpäisen rohkea oman tien kulki- ja – mitkä ominaisuudet juuri ovat houkuttelleet ylikävelyyn tapauksissa, joissa Suominen on tullut tehneeksi strategisen virhearvion eikä ole ottanut huomioon sitä, kuka missäkin tilanteessa käyttää ylintä valtaa.

Keski-Rauska osoittaa, että Suomisen tärkein nostaja ja myöhemmin pahin ylikävelijä oli Harri Holkeri.

Kansanedustajana Suominen kuului nuorten kokoomuslaisten ”remonttiryhmään”, jonka mielestä vanha oikeistolaisuus oli hylättävä ja hyväksyttävä Urho Kekkosen ulkopolitiikan linja ja hyvinvointivaltion periaate – mikä kauhistutti puolueen oikeistosiipeä. 1970-luvun puheenjohtaja Harri Holkeri mieltäi kuitenkin Suomisen toimintaan, koska hän radikaalisuudestaan huolimatta oli lojaali puoluejohdolle. Kun kokoomus ei vuoden 1979 vaalivoitosta huolimatta päässyt hallitukseen, Holkeri siirtyi johtajaksi Suomen pankkiin ja nosti Suomisen kokoomuksen puheenjohtajaksi kuin kanin hatusta, ilman ennakkokeskusteluja tai äänestystä, ilmoitusasiana.

Uuden puheenjohtajan tärkeimmäksi tavoitteeksi nousi kokoomuksen syrjinnän lopettaminen ja murtautumisen hallituspuolueeksi. Väylä tähän oli Suomisen mielestä liittoutua keskustapuolueen kanssa ja julistautua keskustaoikeistolaiseksi puolueeksi, pyrkimyksenä demarihegemonian lopettaminen – mutta kaiken edellytyksenä oli ko-

koomuksen kannatuksen jatkuva kasvu. Ensimmäinen testi oli vuoden 1983 eduskuntavaalit, joissa kokoomus sai enemmän ääniä kuin koskaan, mutta vaalimatemiikan takia puolue menetti pari paikkaa. Tulos oli synkkä pettymys Suomiselle – mutta hän jatkoi samaa strategiaa.

Vuoden 1987 eduskuntavaalien edellä kokoomuksen ja Suomisen hallituskipeys oli jo sitä luokkaa, että sen toteutuminen haluttiin varmistaa jo etukäteen. Suominen pyrki vaalien jälkeen kokoomuksen, keskustan ja Rkp:n porvarihallitukseen, ja niin halusivat myös keskeiset teollisuusjohtajat, jotka lupasivat vaaleja varten runsaasti tukirahaa. Koska kukaan osapuolista ei luottanut kehenkään, aiesopimuksesta tehtiin myös kirjallinen paperi.

Tämä paperi oli Ilkka Suomisen poliittisen uran pahin moka. Silloin elettiin vanhan perustuslain aikaa, jolloin tasavallan presidentti yksin nimittää hallituksen muodostajan ja hyväksyy hallituspohjan. Tieto tehdystä porvarisopimuksesta kulkeutui Mauno Koiviston tietoon hyvissä ajoin. Koivisto järkyttyi, mutta niin järkyttyi myös Harri Holkeri, joka aiemmin oli jyrkästi sanonut, ettei ennen vaaleja mitään ennakkosopimuksia saa tehdä eikä varsinkaan kytkeä seuraavan vuoden (1988) presidentinvaaleja vuoden 1987 hallitusneuvotteluihin.

Niinpä Koivisto nimitti hallituksen muodostajaksi pankinjohtaja Harri Holkerin eikä vaalien suurimman voittajapuolueen puheenjohtajaa Ilkka Suomista. Tieto tästä tuli Suomiselle 9.4.1987, jonka jälkeen Ilkan ja Harrin välit menivät täysin poikki.

Rikkoutuneen ystävyssuhteen ohella ratkaisu merkitsi

kovaa iskuja Suomisen asemalle puolueen johdossa. Suominen varautui tulevaan käymällä keskusteluja hyvän ystävänsä ja perhetuttunsa, Alkon pääjohtajan Heikki Kosken kanssa, josko Suominen voisi siirtyä Alkoon, jos poliittisen uran jatko kävisi mahdolliseksi.

Nopeasti Suominen kuitenkin nieli nöyryytöksensä, päätti jatkaa puoluejohtajana ja suostui kauppa- ja teollisuusministeriksi Holkerin hallitukseen. Ministerinä Suominen kunnostautui Suomen telakkateollisuuden rakenneongelmien hoidossa niin, että Suomisen arvostus nousi kohisten. Samaan aikaan Holkerin imago ja uskottavuus taantuivat, ja hallituskauden loppupuolella kokoomuksen puoluetoimisto teetti kokoomusvaikuttajilla kyselyn, kuka olisi suosituin kokoomuksen seuraavaksi presidenttiehdokkaaksi. Suominen sai selkeästi eniten kannatusta ja kakkoiseksi jäi kaksinkertainen aiempi ehdokas Harri Holkeri. Suominen sai balsamia vuoden 1987 haavoihin.

Vuoden 1991 eduskuntavaalit olivat kuitenkin kokoomuksen kannalta paha mahalasku ja samalla Esko Ahon keskustan suuri vaalivoitto. Tuloksena oli sellainen porvarihallitus, jota Suominen oli neljä vuotta aiemmin jättäpäisestä tavoitellut – mutta puolueensa tappioon johtaneena Suominen ei mennyt Ahon hallituksen ministeriksi, luopui myös kokoomuksen puheenjohtajuudesta ja ryhtyi eduskunnan puhemieheksi.

Syksyllä 1993 Alkon pääjohtaja Heikki Koski soitti Ilkka Suomiselle ja kysyi, oliko tämä vielä kiinnostunut paikasta Alkon johdossa – nyt olisi tarjolla pääjohtajan tehtävä, Heikki Koskel-

la oli muut suunnitelmat. Alkon hallintoneuvoston pitkäaikaisena puheenjohtajana Suominen olisi tehtävään lähes itseoikeutettu. Tosin Koski varmisti Kalevi Sorsalta, onko pääjohtajan paikka läänitetty SDP:lle. ”Sorsan mukaan asialla ei ollut mitään merkitystä.”

Heikki Koski pyysi eroa 11.11.1993, ja joulukuussa Alkon hallintoneuvosto nimitti Suominen Alkon pääjohtajaksi, joka aloittaisi toimessa kesällä 1994. Tuolloin käynnissä olivat Suomen ETA/EY-neuvottelut, jotka lupasivat kansalliselle alkoholipolitiikalle ainoastaan epävarmuutta. Jo joulukuussa 1993 tiedettiin, että vähittäismyyntimonopolia lukuun ottamatta kaikki muut monopolioikeudet on purettava. Varautumisenä tähän kaikki Alkon liiketoimintaryhmät yhtiöitettiin ja Alkosta tehtiin konserni.

Kuitenkin jo syksyllä 1994 Suominen linjasi yhtiön sisäisessä paperissa, että myös vähittäismyyntimonopolin purkautuminen on ”verraten varmaa suhteellisen nopealla aikavälillä”. Hiukan myöhemmin Suominen sanoi Kauppakamari-lehdessä, että ”Alko muuttuu seuraavan vuosikymmenen aikana perinpohjaisesti: täydellisesti monopolista täysin vapaaksi.” Tuolloisessa ilmapiirissä Suominen näkemyksellä oli paljon tukea eduskunnassa ja kansan keskuudessa.

Suominen linjaukset käynnistivät kuitenkin vastareaktion niin Alkon sisällä kuin sen ulkopuolella. Alkoa ohjaavan valtio-omistajan ääntä käytti sosiaali- ja terveysministeriön ylijohtaja Jarkko Eskola, joka johti pääministeri Paavo Lipposen val-

tuuttamana EU-jäsenyyden vaikutuksia alkoholikauppaan seuraavaa virkamiesryhmää. STM ei halunnut vapaita markkinoita alkoholin myynnille, pelkona oli hallitsematon kulutuksen kasvu. Alkon tuotto oli valtiontaloudelle myös tärkeä, sen valuminen yksityisen kauppaan haluttiin estää.

Suominen ja Eskolan näkemykset törmäsivät jo elokuussa 1995, kun Eskola kertoi, ettei EU-sopimus pakottanut vähittäismyyntimonopolin purkamiseen. Komissio oli ilmoittanut, ettei se asettaisi pohjoismaisia monopoleja kyseenalaiseksi, jos ne eivät syrji eurooppalaisia tuottajia.

Omistajan näkemyksen vastaisesti Suominen jatkoi omaan linjaansa, mutta myös Jarkko Eskola omaansa – ja sai sille hallituksen keskeisten ministerien tuen. Kesäkuun 23. päivänä 1997 sosiaali- ja terveysministeri Terttu Huttu-Juntunen ja Jarkko Eskola marssivat Suominen puheille, ja kertoivat – ilman ennakkoaroitusta – että seuraavana päivänä hallitus tulee tekemään päätöksen, jolla vähittäismyyntimonopoli irrotetaan konsernista. Kokoomuksen silloiselle puheenjohtajalle, valtiovarainministeri Sauli Niinistölle olivat kelvanneet päätöksen valtioneuloudelliset perusteet.

”Savun hävettyä kuvassa oli tuttu näky. Pääjohtaja Suominen makasi mahallaan maassa kengänkuvat selkämyksessään... Sitä, että poliittinen vasemmisto liittoutui keskenään kokoomuslaista pääjohtajaa vastaan, ei kaikesta salamyhkäisyydestään huolimatta voida pitää kovinkaan yllättävänä. Kokonaan toinen juttu on se, että jälleen kerran Suo-

minen kohtalona oli joutua ylikävelyksi kokoomuksen puheenjohtajan hiljaisella hyväksynnällä.”

Seuraavana vuonna Suominen ilmoitti jäävänsä Alkosta ennenaikaiselle eläkkeelle ja ryhtyi ehdokkaaksi europarlamenttiin. Julkisesti Suominen ei koskaan myöntänyt, että päätös eläkkeelle lähtemisestä olisi ollut ”piskonpa nyt ovia” -ratkaisu.

Kahdesta ylikävelyyn johtaneesta harha-asteleesta huolimatta Keski-Rauskan yleisarvio Ilkka Suominen poliittisesta perinnöstä on myönteinen. Suominen toi 1980-luvulla kokoomuksen sodanjälkeisistä juoksuhaudoista modernisoituvaan ja keskiluokkaistuvaan Suomeen, sai puolueen hyväksymään hyvinvointivaltion keskeiset pyrkimykset ja vei kokoomuksen vihdoin 20 vuoden paitsion jälkeen hallitukseen – vaikka koki siinä henkilökohtaisen arvovaltatapion.

Ihan kirjan lopussa selviää, mistä kirjan nimi Sinä osaat, sinä pystyt oikein tulee. Lukija olettaa, että siinä varmaan siteerataan Ilkka Suominen isän sanoja nuorelle pojalleen. Mutta ei, sanat ovat Suominen omia, joita siteeraa hänen Riitta-vaimonsa 30 vuoden yhteiselön jälkeen: ”Ilkka on rakentanut minulle ja myös tyttarellemme itsetunnon, joka tavatessamme oli olematon. ’Sinä osaat, sinä pärjää’ olivat vakiovastauksia, kun mietin, selviydynkö.”

Myöhemmin Riitta oli puolestaan kannatellut ja tukenut Ilkkaa aina kun vastoinkäymiset ovat kaatuneet päälle – ja käyttänyt ehkä bumerangina samoja sanoja. Riitta Suominen kuoli vaikeaan sairauteen 2015.